

MEILĖ LUKŠIENĖ

ESTETINIS UGDYMAS

Tęsdama šeimos ir darželio pradėtą darbą, pradinė mokykla siekia padėti vaiko kultūros pamatus. Estetiniam lavinimui čia tenka reikšminga vieta — tai žmogaus dvasinė kūryba.

Pirmasis žmogaus amžiaus dešimtmetis itin palankus mokytis pasitelkiant meną, kad ir primityvų, komunikuoti su pasauliu, reikštis individualybei, kuri perima savo tautos ir pasaulio dvasinio paveldo dalį.

Pradinė mokykla turi padėti vaikui susidaryti estetiškos nuovokos, vertybių bei estetinio santykio su pasauliu, t. y. meninės kultūros, pagrindus. Čia sudaroma tokia aplinka, kuriamos tokios situacijos, kad **mokinio** pašmonėje, kaip nuojauta, formuotąsi orientacija į didįjį meną, kad vaikas, mokytojo vidinio nusiteikimo veikiamas, pradėtų jausti skirtumą tarp meno kūrinų, sukeliančių gilius išgyvenimus, ir estetinių elementų, naudojamų utilitariniams tikslams (buities estetika: darbeliai, aplinkiniai daiktai — dizaino sritis — skoningas drabužis, gėlynai ir t. t.) arba pramogai. Klasėse, koridoriuose turėtų būti eksponuojamos didžiųjų Lietuvos ir pasaulio meistrų darbų reprodukcijos, fonotekose — atitinkamos muzikos šedevrų plokštelės, einama į parodas, muziejus arba koncertus, kviečiami koncertuoti muzikos mokyklų mokiniai ar net solistai, — ir visada siekiama išskirtinio santykio su didžiosiomis vertybėmis, ypatingais atvejais jos gali būti pakylėtos ligi sakrališkumo su nuostata: tuo tarpu gal to kūrinio ir nesuprantu, bet jaučiu, kad jam turi būti teikiama kone šventa pagarba...

Yra du būdai, padedantys vaikui suvokti ir giliai pajusti **meno** vertybes: ugdymas vaizdais (vizualinis) ir garsais (audityvinis), beje, dar yra ir mišrus — audiovizualinis. Ne viskas čia priklauso menui, dalis yra informacinės bei komunikacinės paskirties, bet ir ši svarbi. Kita dalis daugiau ar mažiau gali būti priskirta menui. Tas skirtumas kiekvienas žmogus privalo įsisąmoninti ir sugebėti skirtingai naudotis ir vaizdu, ir garsu, nevienodai visa tai ir vertinti.

Ugdymas vaizdais informacijos ir komunikacijos tikslams: gebėjimas suprasti ir naudotis įvairiais sutartiniais ženklais (kelių, buities, rašto — nuo vaizdinio ligi raidžių, heraldikos ir kt.), fotodokumentika, filmais, plakatais, reklama, diagramomis, schemomis ir t. t. Visur čia gali būti daugiau ar mažiau estetinių elementų, bet jie tik prisideda prie informacijos tikslumo bei aiškumo. Ugdymas vaizdais meno tikslams apima: piešimą (jis gali būti naudojamas ir informacijai), grafiką, tapybą, skulptūrą, architektūrą, kiną, pantomimą, meninę fotografiją. Sąlygiškai prie to galima prijungti kraštovaizdį. Visai atskirą barą sudaro žodžiu kuriami vaizdai: jie gali būti daugiau vizualiniai arba akustiniai (ypač poezijoje).

Ugdymas garsais, kaip ir vaizdais, išsiskiria į du polius: vaikas mokosi orientuotis gamtos, technikos ir žmogaus kuriamuose garsuose, kurių dalis skiriama bendrauti, susišinoti (čia gyvulių „kalba“ garsais, kvapais, lietimais, žmogaus kalba garsais ir vaizdais ir kt.), kita dalis priklauso menui — muzikai.

Pagaliau audiovizualinė sritis, jungianti vaizdą su garsu, kurios paskirtis taip pat gali būti ir informacinė, ir meninė: teatras, šokis, filmas, atitinkami TV reginiai ir kt.

Menui skiriamoje žmogaus veikloje yra daugybė laiptelių: nuo elementaraus jutiminio suvokimo ligi dvasios aukštumų. Mokytojo gera estetinė nuovoka, nuolatinės pastangos plėsti savo akiratį, pagaliau gebėjimas kiek įmanoma objektyviau vertinti savo paties meninio suvokimo lygį turėtų apsaugoti nuo kartais neapgalvotų sprendimų, siekiant orientuoti vaiką į didžiąsias meno vertybes, į jų pajautimą (ne analizę, ne argumentavimą, kad neįpratinume

kalbėti deklaratyviai, ne savo paties mintimis). Pavyzdžiui, su skirtingu nusiteikimu žiūrima į Siksto Madoną arba Čiurlionio paveikslą ir gražų rankdarbėlį.

Į meno pasaulį galima eiti įvairiai, vadovautis skirtingomis programomis. Svarbu, kad mokytojas pasirinktų tą būdą, kuris jam yra priimtinesnis, kad jis gerai suvoktų meninio ugdymo suprastinimo, net sužlugdymo pavojų, kai vaikas dėl netinkamo metodo pasirinkimo ar net netinkamo su juo santykio atgrasomas nuo meno arba kai jam sudaromos sąlygos susiformuoti tokį požiūrį į menines vertybes, kad jos lieka neprieinamos, tada jas pakeičia išorinis, dažnai miesčioniškas blizgesys.

SKENUOTA iš: „PRADINĖS MOKYKLOS PROGRAMOS“,
V., Leidybos centras, 1991, p. 102-103